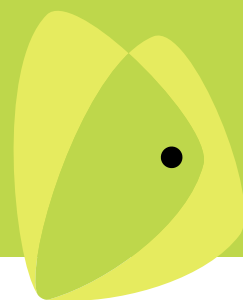
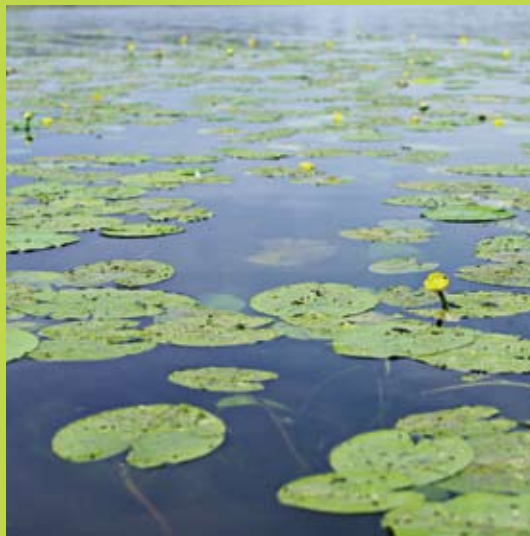

Fremtidens natur

i Ikast-Brande Kommune

Danmarks
Naturfredningsforening

Danmarks Naturfredningsforening er Danmarks største grønne forening. Den er stiftet i 1911 og har i dag afdelinger i alle landets kommuner.

Foreningens overordnede og langsigtede mål er, at Danmark bliver et bæredygtigt samfund med et smukt og varieret landskab, en rig og mangfoldig natur og et rent og sundt miljø.

Foreningen arbejder for befolkningens mulighed for gode naturoplevelser og med emner som naturbeskyttelse, miljøbeskyttelse, planlægning, adgang til naturen, lovgivning og oplysning.

Foreningen har 140.000 medlemmer, hvoraf 2000 er aktive og bruger en del af deres fritid på at arbejde for foreningens formål.

Foreningen arbejder især med den danske natur og mulighederne for at opleve den. Mere brede miljøemner er også indenfor arbejds-

området ligesom internationalt engagement især gennem EU og Danmarks nærområder, Østersøen og Nordsøen.

I arbejdet med den danske natur søger Danmarks Naturfredningsforening at sikre, at tabet af den biologiske mangfoldighed standser. Derfor beskæftiger foreningen sig også med land- og skovbrugets produktionsvilkår der har afgørende indflydelse på det åbne landskab.

Sådan arbejder vi i Ikast-Brande Kommune

For tiden har Danmarks Naturfredningsforening ca. 1000 medlemmer i Ikast-Brande Kommune. Bestyrelsen består af 15 medlemmer og to suppleanter.

Som resten af Danmarks Naturfredningsforening arbejder vi for beskyttelsen af den lokale natur samt for et bæredygtigt miljø.

Du har brug for naturen. Og den har brug for dig!

Danmarks Naturfredningsforening
Tlf. 39 17 40 00
dn@dn.dk
www.dn.dk

Afdelingen Ikast-Brande
www.dn.dk/ikast-brande

© Udgivet af Danmarks Naturfredningsforening · Tlf. 39 17 40 00 · dn@dn.dk · www.dn.dk
Støttet med tilskud fra tips- og lottoindtægter til friluftslivet.

Indhold

	Side
Hvad vil Danmarks Naturfredningsforening?	4
Naturen – nu og i fremtiden	7
Naturgrundlag og naturtyper i Ikast-Brande Kommune	8
Generelle forslag og anbefalinger	18
Appendiks	19
Kilder	19

Foto: Bert Wiklund

Heden er en del af vores midt-vestjyske identitet. Desværre er den ved at forsvinde på grund af opdyrkning og manglende naturpleje.

Hvad vil Danmarks Naturfredningsforening?

Tillykke med den nye kommune. Lokalkomiteen ønsker hermed at præsentere Danmarks Naturfredningsforenings vision for naturen i Ikast-Brande Kommune – til glæde for planter, dyr og mennesker.

Masser af dejlig natur

Kommunen har en dejlig og mangfoldig natur med rige muligheder for gode naturoplevelser. De store hede-strækninger, de mange plantager, søerne og den enestående mængde af vandløb er grundlaget for disse oplevelser. Derfor er det vigtigt, at vi passer godt på naturen, plejer og udvikler den.

Desværre har naturen det ikke

godt på alle områder. Mange af Naturbeskyttelseslovens § 3-områder (hede, mose, eng, overdrev, søer) forfalder og forsvinder af mangel på pleje og naturgenopretning.

Blomstrende rapsmarker og bølgende kornagrer giver også en god naturoplevelse, men sammenlægning af marker, nedlæggelse af levende hegn, markveje og vandhuller samt andre moderne drifttiltag bevirker, at agerlandet er blevet fattigere med hensyn til natur. Udviklingen øger desuden behovet for, at man danner netværk mellem naturområderne ved at skabe grønne korridorer.

Den uheldige udvikling kan tillige modvirkes ved hjælp af naturplaner

og miljøvenligt landbrug.

Det er også vigtigt at sikre de rekreative oplevelser. Alle mennesker får det bedre af at færdes i naturen. Derfor skal adgangen til naturen sikres og udbygges. Især tænkes på bynære stier langs vores mange vandløb under behørigt hensyn til faunaen.

En god naturoplevelse øges gennem viden, så formidling af naturen er også af væsentlig betydning. Diskret skiltning, udarbejdelse af informationsmateriale, øget undervisningsindsats samt mulighed for guidede turer bør derfor prioriteres højt.

”Fremtidens natur i Danmark”

Behovet for en aktiv og målrettet indsats er derfor stort. Dette i relation til målsætning, pleje, naturgenopretning, bedring af adgangsforhold og information, samt med hensyn til at gøre det muligt for kommunens borgere – store som små samt handicappede – at få gode naturoplevelser i fred og ro.

Danmarks Naturfredningsforening udgav i 2004 en bog om fremtidens natur i Danmark. Det helt nye ved bogen er, at den i sit kortmateriale angiver et grønt naturnetværk, som binder naturområder sammen og gør dem større og dermed mere robuste.

Bogen, ”Fremtidens natur i Danmark”, viser, hvordan Danmark internationalt og nationalt har ansvar for at skabe bedre forhold for naturen. I bogen skriver vi om de vigtigste naturområder og giver forslag til ca. 100 større naturgenopretningsprojekter og 14 nationalparker.

Men vi ønsker også at give vore bud på, hvad der kan gøres lokalt. Hvad vi kan gøre for at værne om vores lokale naturværdier og for at forbedre naturtilstanden rundt omkring i kommunen, hvor naturen er under pres.

”Fremtidens natur i Ikast-Brande Kommune”

Meningen med denne naturplan er at kortlægge den værdifulde natur i Ikast-Brande Kommune samt at give forslag til, hvor naturen kan få det bedre, pege på, hvor der kan skabes mere og sammenhængende natur og hvordan det kan lade sig gøre. Desuden peger vi på, hvordan adgangsforhold og formidling kan bedres, så naturoplevelsen øges, og der skabes bedre viden om og forståelse for vores lokale natur.

De vigtigste ønsker for fremtidens natur i Ikast-Brande Kommune er at skabe mere natur, at bevare og sikre sårbare naturtyper, at sikre mangfoldighed, forbedring af adgangsforhold samt bedre oplysning og information om naturen. Desuden er det vores ønske, at der kan sikres en regional sammenhæng blandt andet i relation til de mange vandløb, der udspringer i kommunen samt grundvandssikring.

Afdelingsbestyrelsen for Danmarks Naturfredningsforening i Ikast-Brande Kommune har nogle ideer til, hvordan man gennem naturmæssige og rekreative hensyn kan forbedre sammenhængen, kvaliteten og adgangen til naturen.

Fotoserie: Anders Kavin

Bølgede kornmarker med et islat af kornblomster er for mange et af sommerens symboler.

Billedserie, med nogle af hedens mest karakteristiske planter, klokkeling, guldblomme.

Naturmæssige hensyn i Ikast-Brande Kommune

Kommunen er karakteriseret ved mange plantager, store hedearealer, søer og åer. En del af disse er fredet, fuglebeskyttelsesområder, beskyttet habitatområde og naturligvis § 3 områder. På trods af denne beskyttelse er flere områder blandt andet på grund af tilgroning ved at forsvinde. Især gør det sig gældende for de mindre § 3 områder.

Som det fremgår af kortbilaget, rummer kommunen et stort antal små § 3 områder. En nyregistrering af disse områder, målsætning, overvågning og udarbejdelse af pleje eller genopretningsplaner er påkrævet, da det er af stor betydning, at vi bevarer vore naturværdier, og får sat gang i de mest presserende opgaver, inden det er for sent.

Hedearealerne som er med til at give kommunen sin vestjyske identitet, lider mere og mere af tilgroning. Tilførsel af gødningsstoffer gennem

luften bevirker at vækstgrundlaget ændres, så de karakteristiske hedeplanter forsvinder og erstattes af græsser, eller der finder en tilgroning sted med trævækster i form af fyr, birk og bærerasp, så heden omdannes til krat og skov. Det øgede nedfald af ammoniak bevirker tillige, at hederne i stigende grad er udsat

Foto: Anders Kavin

Billede af lille blåpil

for insektangreb, med de konsekvenser sådanne angreb giver.

Dyrelivet lider også under denne udvikling. I løbet af de seneste år

er antallet og mangfoldigheden af sommerfugle blevet mindre. Stålmormen, som tidligere var meget almindelig, ses ikke mere så hyppigt. Hedeplanten Solblomme, Volverlej eller Tobaksblomst – kært barn har mange navne – , som man tidligere ofte stødte på, ses næste ikke mere.

Hver gang en plante eller et dyr forekommer mindre hyppigt eller helt forsvinder, er det tegn på, at naturen bliver fattigere.

Naturen - nu og i fremtiden

Hvordan har naturen det?

I 2001 slog Wilhjelmudvalget fast, at "kvaliteten af Danmarks natur og biodiversitet har ikke tidligere været så ringe". Wilhjelmudvalget bestod af en lang række organisationer og personer fra landbruget, universiteterne, ministerierne og de grønne foreninger. Derfor blev udsagnet også taget alvorligt.

Der er flere årsager til, at naturen har det så ringe. De vigtigste er:

- naturen har for lidt plads
- Vandet er forsvundet fra landskabet
- næringsstofferne forurener
- lysåbne naturtyper gror til
- naturområderne er for små
- naturområderne er for opsplittede

Det er netop for at hjælpe på denne situation at Danmarks Naturfredningsforening med bogen "Fremtidens natur i Danmark" foreslår, at der etableres et grønt naturnetværk. Dette naturnetværk skal etableres gennem inddragelse af allerede eksisterende natur, ved genopretning af den natur, der er forsvundet og ved etablering af ny natur.

For at naturnetværket skal blive en realitet, forudsættes det, at store områder ikke vil blive udnyttet så intensivt, som det er tilfældet i dag.

Der er derfor nogle grundlæggende forhold, der bør ændres både indenfor og udenfor naturnetværket:

Der skal udledes færre næringsstoffer til naturen – hvad enten det er til søer, vandløb, havet eller naturtyper, der er særligt følsomme overfor kvælstof.

På de lysåbne naturtyper bør der være plejepligt, herunder pligt til afgræsning.

Der bør indføres beskyttelseszoner mod ammoniakforurening omkring natur, der er følsom overfor kvælstof.

Alle offentligt ejede landbrugsarealer bør drives økologisk.

Der bør være forbud mod at gøde, sprøjte og jordbearbejde naturområder, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3 samt i fredskov.

Levende hegn og vedvarende græsmarker bør omfattes af en generel beskyttelse i naturbeskyttelsesloven.

Mange af disse initiativer kan sagtens tages af den enkelte kommune. Det fordrer ikke lovindgreb. Det er bare om at komme i gang.

Naturnetværket i Ikast-Brande kommune.

I dette hæfte peger vi på, hvor naturnetværket skal placeres i Ikast-Brande Kommune. Bagest i hæftet ligger der et kort over kommunen i målestok 1:50.000.

På kortet er angivet alle de områder, som i forvejen har en eller anden form for beskyttelsesstatus, det vil sige fredninger, internationale beskyttelsesområder (habitat- og fuglebeskyttelsesområder), områder beskyttet efter naturbeskyttelseslovens §3, statsejede arealer, skove og nitratfølsomme indvindingsområder.

Herudover er tilføjet en signatur for et grønt naturnetværk, som Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomite i Ikast-Brande mener, skal etableres for at skabe en sammenhæng i naturarealerne i kommunen. Vi er overbevist om, at en sådan sammenhæng er nødvendig for at sikre naturværdierne i fremtiden.

Kriterierne for udpegelsen af naturområderne er først og fremmest Ikast-Brandes afdelingsbestyrelses viden om naturen i kommunen. En viden, der både er baseret på det almindeligt tilgængelige kendskab og på det detaillerede kendskab, som vi har indsamlet gennem mange års indgående arbejde med naturen i Ikast-Brande kommune.

Vi er naturligvis klar over, at Ringkøbing Amt i mange år har arbejdet yderst kvalificeret med natur- og miljøspørgsmål. Regionplanerne tager i vidt omfang de nødvendige hensyn. Men vi synes lejligheden er til at se på området med nye og friske øjne. Denne publikation skal således ses som DN's bud på den fremtidige natur i kommunen og et supplement til, og ikke i modstrid med, amtets tidligere udmeldinger.

Danmarks Naturfredningsforening har lavet en plan for fremtidens natur i Danmark, som er til glæde for planter, dyr og mennesker. Læs om vores forslag til et sammenhængende naturnetværk, få baggrundsviden om de danske naturtyper, læs spændende regionale naturbeskrivelser, og forslag.

Overordnede lokale målsætning

Stilhed og mørke

karakteriserer skoven og det åbne land, så naturen kan høres og nattehimmelen kan nydes. Det betyder væk med overflødig lys og larm. På samme måde er der behov for at beskytte horisonten mod at blive brudt af møller, master og lignende høje bygningsværker. Planlægningen skal derfor foretages på en sådan måde, at naturen og omgivelserne tænkes ind som en selvfølge.

Naturområder inklusive landbrugsarealer er rige på karakteristiske plante- og dyrearter, og er levesteder for mere sjældne arter. Agerlandets naturværdier kan øges ved at forbedre

levemulighederne for blandt andet fugle og pattedyr ved hjælp af naturplaner. Det betyder, at forvaltningen af disse områder skal målrettes naturindholdet i de enkelte områder.

Den lysåbne natur (hede, eng, overdrev, søer og åer) har stor betydning for landskabet, dets plante- og dyreliv. Tillige er den en væsentlig del af vores midt- og vestjyske identitet. Skønt disse områder er beskyttede gennem Naturbeskyttelsesloven, forsvinder de gradvist, fordi naturpleje og naturgenopretning forsummes. Registrering, målsætning, overvågning og naturpleje eller naturgenopretning af

disse områder skal derfor have førsteprioritet.

Tilgængelighed og formidling ligger DN meget på sinde. Derfor ønskes en øget undervisningsindsats, udarbejdelse af informationsmateriale, samt anlæggelse af eksempelvis trampestier langs vore mange vandløb. Naturligvis med respekt for flora og fauna. Samtidigt kan en øget information og større tilgængelighed medvirke til, at borgerne får viden om hvilke naturværdier, vi har i kommunen.

Vandet er et af vores vigtigste råstoffer. Derfor skal drikkevandet overvåges og sikringen af drikkevandsreserverne højt prioriteres. På samme vis skal

vandkvaliteten i vores søer og åer forbedres, så vandet, der forlader Ikast-Brande Kommune har en bedre kvalitet end i dag. Altså en hurtig opfyldelse af vandrammedirektivet. Dette skal være kommunens særlige bidrag til en forbedret national natur.

Ikast-Brande har store naturarealer, der som "bælter" blandt andet omkring vores vandløb og i form af store plantagestrækninger genemskærer kommunen. Disse skal af hensyn til dyrs og planter mulighed for spredning bindes sammen af grønne korridorer. Planlægningen for naturen skal derfor i fremtiden medtænke mulighederne for dette.

Naturgrundlag og naturtyper i Ikast-Brande Kommune

Ikast-Brande Kommune har et areal på 726 km². Formen kan med lidt god vilje sammenlignes med en rank og stout vestjyde, der står og skuer mod vest, med ryggen mod øst, hvor israndslinien og vandskellet er rygraden. I det sydøstlige hjørne stikkes det ene ben forsigtigt ind i den østjyske moræne, men resten er vestjysk, vekslende mellem smeltevandssletter og bakkeøer.

Naturmæssigt er kommunen præget af beliggenheden ved israndslinien og vandskellet mellem Øst- og Vestjylland – Bakkeøer, hedesletter og morænelandskaber

Mange store plantagestrækninger, smukke hedearealer og en mangfoldighed af åer og søer suppleret af et frodiggjort agerland udgør kommunens natur.

Naturmæssigt ligger Ikast-Brande Kommune meget centralt, lige midt i Jylland med landskabsformerne bundet til istiden. Vest for israndslinien og vandskellet er hedesletter eller smeltevandssletter og bakkeøer de to vigtigste landskabstyper, mens morænebakker og tunneldale tilsvarende er dominerende for de områder, der er dannet under isen.

Kommunen har flotte skoleeksempler på bakkeøer

Bakkeøerne, der som muldvarpeskud stikker hovedet op gennem hedesletterne, er bakketoppe fra næstsidste istid. Hedesletterne er smeltevandssletter, der er dannet af aflejret materiale fra de enorme smeltevandsfloder, som isbræen fra sidste istid pressede ud over Vestjylland gennem vældige smeltevandssporte. Dannelsesmæssigt er der således cirka 100.000 år mellem de to landskabstyper.

Før man kendte dannelseshistorien skabte lokalbefolkningen sagn om, hvordan disse bakker var opstået. Således berettes, at den fredede Linnebjerg Bakkeø blev skabt af en trolde, der boede i

Yllebjerg ved Hodsager. Trolde var blevet uvenner med sin slægtning fra det ligeledes fredede Isenbjerg. Isenbjergmanden var bange for at få klø, så han tog benene på nakken og løb hjemad. Yllebjerg trolde løb efter, men kunne ikke følge med. I arrigskab bøjede han sig ned, tog en håndfuld jord og kastede efter den flygtende. Der, hvor jorden blev

vokser tyttebærplanterne, mens blåbærrene vokser på den skyggefulde nordskrænt. Takket være naturpleje, er lyngen endnu dominerende på bakkeøen, mens den delvist er fortrængt af græsser på smeltevandssletten, der omkranser bjerget.

Historisk er Isenbjerg også interessant. Der ligger en oldtidshøj midt på bakken, og ved den trigo-

Foto: Anders Kavin

Isenbjerg Bakkeø hæver sig i baggrunden over smeltevandssletten.

taget, opstod Sunds Sø. Jordklatten ramte heldigvis ikke, men faldt ned og dannede Linnebjerg.

Begge bakkeøer er skoleeksempler og et besøg værd. Især på det 102 meter høje Isenbjerg er erosions-skrænterne markante. Den lyngklædte bakkeø er en del af den fredede Gludsted Plantage, hvor der er rige muligheder for vandreture. Her findes også de mest karakteristiske hedeplanter. På den solrige sydskråning

nometriske station, markeret af et granitfundament, er fundet et par grave fra enkeltgravsfolket- 2800 f. kr. – 2400 f. kr.

Under besættelsen var Isenbjerg desuden nedkastningssted. Når radioen meldte hilsen til Abraham, tog de lokale modstandsfolk til Isenbjerg. Til minde om denne indsats er rejst en mindesten på bakkens nordside. Flere sagn knytter sig i øvrigt til stedet.

Smeltevandssletter er kommunens mest udbredte landskabstype

Fra de store smeltevandssporte ved Moselund, Christianshede og Hampen strømmede enorme floder ud over Vestjylland. Vandmasserne aflejrede de tungeste partikler (sten, grus og sand) nærmest ved isranden samtidigt med, at de udvaskede kalk og næringssalte. Det er derfor forståeligt, at egnen tidligere lå øde og næsten menesketom hen. Jorden var for dårlig og arbejdsliddet stod ikke mål med udbyttet. Først da man fik forbedrede redskaber og mulighed for at merge og gøde tilstrækkeligt, steg befolkningstallet mærkbart.

I dag, hvor man tillige har stor kunstvandingskapacitet, kan udbyttet stå mål med de bedre jorde i Østdanmark.

Dette sletteland domineres af store korn- og kartoffelmarker, hvor der er langt mellem læheg-

nene, og markvejene er afløst af vandingsspor. Med naturplaner og miljøvenligt landbrug er her et stort potentiale for at skabe mere natur. Kombinerer man tillige med skovrejsningsarealer, kan der på sigt dannes bedre naturnetværk mellem eksisterende skove og S3-områder.

I bunden af de store smeltevandssletter, løber endnu større eller mindre vandløb, der har gravet sig ned i smeltevandssdalen.

Således har Storå, Danmarks næstlængste vandløb, og Karup Å udspring i den nordlige del af Kommunen. Mod syd er en mangfoldighed af åer og bække fødekilder til Skjern Å, der tillige har en del af sit hovedforløb i kommunen.

Disse store vandsystemer er meget markante med store enge og vådområder, og præger i høj grad kommunens natur. I tidligere tider var bebyggelsen især knyttet til disse områder, fordi man her kunne skaffe sig tilstrækkeligt hø af god kvalitet. Med nutidens driftsformer

forfalder disse arealer, og naturkvaliteten forringes tilsvarende. Kommunen har en stor opgave for at modvirke dette. En intensiv indsats er særdeles nødvendig. Det samme gør sig gældende i forbindelse med åernes vandkvalitet, der lider under stor okkerbelastning.

Kommunens morænelandskaber ligger især sydøst for Rute 176

Morænelandskabet, der er dannet under isbræen, blev pløjet op og gennemrodet af sidste istids kilometertykkede isklapper. Smeltevandet, der sivede ned gennem isens revner og sprækker, blev presset mod vest og dannede store floddale, der lå under isen - derfor navnet tunneldale. Disse dale havde afløb gennem smeltevandssporte. Dette landskab er langt mere afvekslende med frugtbare bakker og dalstrøg end landskabet foran isranden. Endnu forekommer her en mængde

Foto: Anders Kavin

Storå dalen set fra Skovbjerg Bakkeø mod Bording Bakkeø.

Parti fra Rørbæk Sø.

Foto: Anders Kavin

Tunneldalen ved Hørbylunde med Bøllingsø i baggrunden

Foto: Anders Kavin

små vandhuller, der giver et væsentligt bidrag til en mangfoldig natur. De fremskudte tundeldalesøer, Bøllingsø, Hampen Sø, Ejstrup Sø og sørækken med Rørbæk Sø afvandes af henholdsvis Karup Å, Holtum Å og Skjern Å, repræsenterer noget af den smukkeste natur i kommunen.

Kommunens moræneland kan med lidt god vilje afgrænses til arealet sydøst for rute 176 (Hampen Sø – Hedegård). Det sydvestligste hjørne af dette område er et landskab med dødisrelief. Her gik isranden i opløsning og efterlod et væld af større og mindre isblokke, der har haft væsentlig indflydelse på landskabets udformning.

Øst for Nørre Snede findes et kuperet og ret markant randmorænelandskab.

Fra fredningen ved Hørbylunde har man et godt udsyn over tunneldalen, hvori Funder Å løber.

Den smukke Matstrup Å/ Boest

Bæk, der løber til Gudenå, løber ligeledes i en tunneldal, hvor den afvander Thorup Sø, Halle Sø og Stigsholm Sø.

Skønt Rørbæksøerne afvandes af Skjern Å, ligger de ligeledes i en tunneldal, der strækker sig til Tørring og har forbindelse til de østjyske fjorde.

Sandflugten har lokalt sat sit præg på naturen

Klitte forbindes mest med de kystnære områder, men Ikast-Brande Kommune kan fremvise spændende og smukke sandflugtsklitter, der nu er tilgroet og ofte tilplantede, og udgør en interessant del af kommunens store plantager.

I kølvandet på istiden og også senere har især Vestjylland været plaget af sandflugt. I Gludsted Plantage og på Harrild Hede midt

Foto: Bert Wiklund

Foto: Bert Wiklund

Stemningsbilleder fra Harrild Hede.

Foto: Bert Wiklund

i kommunen samt ved Sandfeld vest for Brande er ret omfangsrige sandflugtsområder med klitdannelse. Ved Kærshovedgård ligger De blå Bjerger, en lille men meget karakteristisk og fredningsværdig parabelklit – halvmåneformet, tilgroet vandreklit. Det er interessant at stå på den delvis lyngbegrøede klit og se ned på det flade måneformede landskab, der er opdyrket og derfor markant skiller sig ud fra klitten.

Harrild Hede og Nørlund Plantage, der er et stort fredet habitatområde, beliggende centralt i kommunen, indeholder ligeledes et stort klitområde. En tur på Harrild Hede kan tillige give et indtryk af, hvor øde hedeegnene var på den tid, hvor får og hyrder dominerede heden. På varme sommeraftener kan man

Karakteristiske vindslebne sten fra Harrild Hede.

møde natravnen, mens urfuglen desværre forsvandt for nogle år siden. En stor skovbrand i begyndelse af 1970'erne har givet åbne områder og dermed føjet endnu en dimension til stedet.

For skovrejsningen har Nørlund også stor interesse. Her påbegyndte man allerede omkring 1800 plantningsarbejde. Casper Møllers graner og de Thelemannske diger er endnu synlige spor af denne indsats.

Et spændende fænomen i tilknytning til sandflugt er de smukke og særprægede vindslebne facetsten – også kaldet ”gåsebryst”. De findes i stor mængde og varierede størrelser, og er en yndet og billig souvenir.

Hede afløser skov

Heden er et kulturfænomen, der opstår på sandjord, der er meget næringsfattig. Hedens øverste udvaskede jordlag kaldes blegsand. Længere nede er udskilningshorisonten (allaget), der på grund af jernforbindelser er brunt. Dette allag var hedebonden nødt til at bryde, for at få et ydedygtigt landbrug.

Hedens karakteristiske planter er især lyng, revling, tyttebær og blå-

bær, mens det dyr, der oftest forbindes med heden er hugormen.

Manglende naturpleje bevirker, at flere små lyngområder er ved at vokse til. Måske er de helt forsvundet om nogle få år, hvis der ikke gribes ind og gøres en indsats. Næringstilførsel gennem øget ammoniaknedfald er også en trussel mod hederne.

For et par hundrede år siden var

kommunen stort set kun dækket af hede, der blev brudt af moser, kær og naturligvis de mange vandløb. Bebyggelsen var yderst beskedent – kun nogle få små landsbyer og ellers selvforsynende enestegårde, der som betegnelsen antyder, lå alene afsondret fra fællesskabet. De nærmeste købstæder var Holstebro, Viborg, Skanderborg og Horsens, mens Herning og Silkeborg endnu ikke var grundlagt.

Kommunens mange skovnavne indikerer, at her tidligere har været meget skov. Udvinning af myremalm, kalkbrænding, brændsel, fremstilling af redskaber og materialer til bygningstømmer m.m. medførte at skovene forsvandt, og at heden tog over.

Flere steder i kommunen er rester af en oprindelig egeskov blandt andre den fredede Stenholt Skov.

Hederne og deres blomstrende lyngtæppe er med til at præge egnen og give kommunen identitet. Takket være fredninger og naturbeskyttelseslovens §3 er der endnu bevaret hedearealer. Dog er de mindre arealer ved at gro til på grund af manglende naturpleje, mens lyngen som helhed er truet af ammoniaktilførsel gennem luften. De største hedearealer findes på Harrild Hede syd for Nørlund Plantage samt som spredte arealer langs sydsiden af Holtum Å.

Hedens dyreliv er med urfuglens

Hugorm, der soler sig på Harrild Hede.

forsvinden blevet fattigere. Også stålormen synes at være i tilbagegang og sommerfugle ses ikke mere så hyppigt på heden. Hugormen trives fortsat, men er heldigvis ikke så farlig, som rygtet siger.

Skulle man være så uheldig at blive bidt af en hugorm, kan man jo gøre, som der står i en gammel lægebog fra midten af 1700-tallet. ”Tag en kniv og skær det stukne område bort”. Man skal huske at skære helt ind til benet. Hvis man er jæger, tager man sit krudthorn og drysser lidt krudt på og stikker det an (antænder det). Så skulle det problem være løst.

Heden er plantagens grundlag

Skovarealet nåede sit minimum omkring 1800, hvor kun ca. 2% af landet var skovklædt. Man indførte derfor den såkaldte fredsskovforordning (fredsskov) af 1805 for at standse skovarealets tilbagegang. Denne indsats faldt sammen med ønsket om at bekæmpe sandflugt ved hjælp af skovplantning. Efter tabet af Slesvig og Holsten skulle indad vindes, hvad udad tabtes. Resultatet blev i vort område de mange nåletræsplantager.

Folketinget besluttede 1989, at skovarealet skal fordobles i løbet af en trægeneration (80-100 år). Denne skovlov forventes desuden at medføre, at vores nåletræsplantager med årene bliver ændret til en blandet bevoksning med flere træarter. Dette kan bevirke, at flere døde træer vil blive efterladt til glæde for fugle, insekter og svampe. Antallet af moser og små vandhuller vil stige. Der vil komme flere lysninger, og der vil igen blive givet plads til græssende husdyr og høslætenge. Ændringerne skal tilige ses i lyset af et udbredt ønske om en mere naturvenlig skovdrift, hvor økonomiske, økologiske og rekreative hensyn forenes i en bæredygtig driftsform.

Gennem en målrettet politik, kan kommunens eksisterende skovområder bindes sammen i et større naturnetværk blandt andet gennem en aktiv skovrejsningspolitik.

Hedebruget benyttede sig ofte af hedeafbrænding, og sandflugt blev

Lysstrejf gennem plantage ved Hørbylunde.

et almindeligt problem.

For at komme dette problem til livs har man gennem tiden tilplantet store arealer, der udgør grundstammen i kommunens mange plantager.

De fattige hede-bønder frasolgte jord til plantager og tjente samtidigt lidt penge ved at arbejde med tilplantningen, skønt daglønnen omkring 1870 kun var 1,60 kr., hvis man var på egen kost. Den tilførte kapital bevirkede, at man fik råd til at mergle og gøde. Plantningsarbejdet har således i tilgift givet grundlaget for mange af egnens driftige landbrug.

Driften af plantagerne har ikke alle steder været en god forretning, og man er i stor udstrækning ved at omlægge driften til brugervenlig naturskov.

Som nævnt findes endnu rester af den oprindelige egeskov, blandt andet i Stenholt Skov og på Linnebjerg Bakkeø.

Naturnetværk gennem en målrettet indsats

Ved en målrettet naturpolitik kan de mange skovområder bindes sammen i et større naturnetværk. Fra Agerskov Plantage (Myremal Plantage) i nord og via Kompedal Plantage, Bøllingsøfredningen med Stenholt Skov, plantagerne ved Hørbylunde, Gludsted Plantage til Nørlund Plantage, Harrild Hede og Plantagerne syd for denne. Et værktøj kunne være en aktiv skovrejsningspolitik.

Palsgård Plantage og de øvrige plantager omkring Hampen Sø er allerede forbundet med Gludsted Plantage via Hjøllund Plantage, så netværket vil være sluttet, hvis de store skovområder omkring Rørbæk Sø bliver forbundet med Palsgård Plantage.

Plantagerne benyttes hyppigt til vandreture, orienteringsløb, svampe-ture mm og er i det hele taget af stor rekreativ værdi og et godt aktiv for Ikast-Brande Kommune.

Overdrev – en sjælden og truet naturtype

Overdrev kan betragtes som tørre enge. De findes på næringsfattige eller kalkholdig jord eller hvor terrænet er kuperet f. eks langs ådale og kyster. Overdrevsvegetationen er opstået som følge af mange års afgræsning. Nogle overdrev er hjemsted for op mod 30 % af alle rødlistede plantearter (liste over truede planter) i Danmark.

For bare 50 år siden var overdrev en udbredt naturtype. Siden er overdrevsarealerne reduceret i areal med 70-90 %. Overdrevets plante- og dyreliv er afhængigt af afgræsning, men i løbet af de sidste 50 år er der blevet meget færre kvægbesættninger. Det betyder, at en naturtype som overdrev skal have ekstra opmærksomhed for ikke at forsvinde i tilgroning.

Overdrevsarealet eller overdrevsliggende areal i kommunen er meget beskedne og forekommer stort set kun nord for Munklinde, vest for Engesvang, nordskrænten af Kulsø ved Lille Thorlund, samt i Nedergård Skov. De to sidstnævnte områder er habitatbeskyttede, mens de øvrige kun er § 3-områder. Det er derfor påkrævet, at der hurtigt udarbejdes målsætningsplaner for disse områder.

Eng er agers moder

Ferske enge er lavtliggende og

fugtige og findes ofte i ådale, langs vandløb, søer eller moser. På fugtige enge, der bliver afgræsset, vokser ofte truede plantearter, blandt andet orkideer og engblomme.

De ferske enge, der ligger langs naturligt snoede vandløb, bliver hver vinter oversvømmet af mineralt rigt vand. Før i tiden hjalp man naturen ved hjælp af engvandingsanlæg, af hvilke der endnu findes bevaringsværdige spor. Denne tilførsel af mineraler er nødvendig, for ikke at udpine engene ved høslæt. Mineralerne fik græsset til at gro. Det gav hø og gode græsningsarealer til kreaturerne.

Om vinteren blev høet brugt til foder, og den gødning, der kom fra kreaturerne, blev spredt ud over markerne. På den måde blev den næring, der var skyllet ud i vandløbene, ført tilbage på de marker, der lå højere oppe i landskabet. Man sagde derfor at ”eng er agers moder”.

Da vi fik kunstgødning og flere højtydende kulturarter, der ikke tåler vanddække om vinteren, blev mange enge drænet og opdyrket.

For blot 100 år siden var de ferske enge en vigtig del af landbrugsdriften og engene dækkede over 10% af landet. Siden er ferske enge opdyrket, så landskabstypen i dag kun dækker cirka 2,4% af landet.

Ikast-Brande Kommune har mange vandløb, men alligevel et beskedent

engareal og af svingende kvalitet. Med en målrettet indsats for genopretning og gensoning, samt sikring af græsning kan kvaliteten af kommunens ferske enge højnes.

Mest udpræget er engarealerne langs Karup Å. Takket være Jeppe Åkjærs forfatterskab hører de tillige til de bedst beskrevne, men også vores lokale hjemstavnsforfatter, Thomas Sørensen fra Agerskov, har levende berettet om livet ved Karup Å.

Ved Munklinde har man desværre udstykket villagrunde på brinken ned i ådalen, men ellers er ådalen forholdsvis uberørt. Floraen tæller sjældne arter og odderen lever i området, der også er hjemsted for et rigt fugleliv. Store dele af åforløbet uden for Ikast-Brande Kommune er allerede fredet, og den resterende del burde fredes.

Engarealerne langs Storå er af beskedent omfang, men i betragtning af, at de grænser helt ind til Ikast

by, er det uforståeligt, at man ikke udnytter de rekreative muligheder, blandt andet ved at gøre dem mere tilgængelige. I samme forbindelse bør overvejes en egentlig naturgenopretning i samarbejde med miljøministeriet.

For hundrede år siden vrimlede det med storke i engene ved Højris Å (lokal betegnelse for Storå) ved Ikast, og der var så mange urfugle i engene ved Kærshovedgård, hvor åen udspringer, så man skød til måls efter dem for fornøjelsens skyld – som en gammel mand har berettet. Sådan kan det naturligvis ikke blive igen, men der er potentiale for en rigere natur i engene nord og øst for Ikast.

Sydligst i kommunen er det Skjern Å og dens ”bifloder”, der er dominerende. Den samlede længde af vandløbene i Skjern Å-forløbet er mere end 1500 km. En anelig del

af disse ligger i Ikast-Brande Kommune, og en del er omkranset af smukke engarealer. Igen er større tilgængelighed er stort ønske.

Søer, vandløb og vandhuller giver et rigt og varieret landskab

Søer og vandløb skaber variation og åbenhed i landskabet. De fungerer ofte som trædesten eller forbindelsesveje mellem andre naturtyper og skaber mulighed for at en lang række dyr og planter kan sprede sig langs de bugtede vandløb.

Søer og de organismer, der lever i dem, er særdeles påvirket af forurening fra spredtliggende ejendomme, landbrug, dambrug, industri og byer samt af udsivende okker. De senere års spildevandsrensning og okkerbekæmpelse har heldigvis betydet, at mange af de truede dyre- og

plantearter, der kræver rent vand er på vej frem. Eksempelvis er fisken Stalling, for nylig set i Storå nordvest for Ikast.

I løbet af de sidste 100 år er den samlede længde af vandløb i Danmark reduceret med omtrent en tredjedel. Det skyldes, at vandløbene enten er lagt i rør eller er blevet rettet ud. Over 90 % af alle danske vandløb er regulerede.

Reguleringen skete for at forbedre vandløbenes evne til at lede vandet væk fra enge og marker, så de ikke blev oversvømmede, og dermed kunne opdyrkes. Resultatet blev mange steder lige afvandingskanaler uden de varierede levesteder for flora og fauna, der kendetegner uregulerede vandløb.

De vigtigste vandløb i Ikast-Brande Kommune mod sydvest er knyttet til Skjern Å-systemet, som løber mod vest til Ringkøbing fjord.

I 1940 skrev Hakon Mielche om en strækning af Skjern Å. ”Aaen er som en Havegang. Vegetationen på Brinkerne er så helt eventyrligt smuk netop her mellem Holtum Aas Tilløb ved Sandfeld og Karstoft Aaens Ankomst vest for Skarrild”. Efter en kvart side malende lovprisning slutter han. ”Man sejler gennem denne farvestrålende, nikkende og duftende Eventyrhave i Timevis. Den strækker sig uden Afbrydelse Kilometer efter Kilometer. Den gentages som Spejlbillede i den blanke Aae, der på Bunden er beklædt med lange, svajende, mosgrønne Planter”. Kan dette billede genkendes

Foto: Anders Kavin

Fjederholt Å er et af de reneste vandløb, der løber ud i Skjern Å.

Foto: Anders Kavin

i dag? Kan beskrivelsen anvendes i forbindelse med opfyldelsen af Miljømålsloven?

Midt i kommunen er det Storå-systemet, der løber mod nordvest ud i Stadil Fjord. Kedelig og ikke særlig tilgængelig. En sti fra hovedvej 15 til Stensbjerg Alle vil være et stort fremskridt. Også selv om man skal dukke hovedet i forbindelse med en bro gennem viadukten, hvor åen løber under jernbanen. Nordligst ligger Karup Å-systemet, der løber mod nord ud i Skive Fjord. Hensynet til odderen og den forholdsvis uberørte natur bør som nævnt resultere i en fredning af hele ådalen. Generelt bør der fokuseres på engarealerne langs alle kommunens vandløb.

Nordøstligst i kommunen ligger den 360 ha. store Bøllingsø, der er landets tredjestørste naturgenopretningsprojekt og udgør med omliggende arealer af marker, enge, overdrev og krat en fredning på ca. 800 ha.

Søen blev dannet i slutningen af istiden, men voksede efterhånden til. I 1870-erne tørlagde man den, men projektet blev aldrig vellykket. Områdets store tørvemasser har

været grundlaget for en række tørværker, der har udnyttet området så effektivt, at der stort set ikke er tørvejord tilbage i området.

Arkæologiske fund har vist, at der har levet mennesker ved den oprindelige sø allerede for ca. 12.000 år siden, og man har i forbindelse med tørvegravning gjort en del interessante fund. Blandt andet fiskeredskeer og moselig.

Søen har således både historisk og rekreativ værdi, og der er basis for et oplevelsescenter. Hvor man viser symbiosen mellem naturen og mennesket.

Sydligere ligger Hampen sø, der er landets største intakte Lobelia sø. En benævnelse den har fået, fordi planten Tvepibet Lobelia vokser i søen. Desuden er søen hjemsted for en sjælden alge, der så vidt vides ikke lever andre steder i Danmark. Søen er naturvidenskabeligt referenceområde, hvilket vil sige, at den er mål for, hvor ren denne type søer skal være, når vandrammedirektivet er gennemført.

I søen lever tillige en lille parasit, der på dansk kaldes "Svømmekløe". Som navnet siger, kan den give kløe, hvis man bader i søen. Især mindre

Foto: Anders Kavin

Tvepibet Lobelia. Hampen Sø.

børn og personer med sart hud kan generes af den.

Også Hampen Sø har egen skabelsesberetning. Et sagn fortæller, at her tidligere lå et slot eller en herregård. Herremanden og præsten i Nr. Snede var mildest talt ikke gode venner. En dag blev der sendt bud til præsten, at herremanden lå for døden. Præsten tog straks på hjemmesøg for at give "den sidste olie". Men det var et drilleri. I sengen lå en stor so. I vrede forlod præsten stedet og bad om, at han måtte slippe for sin plageånd. Bønnen blev hørt. Der trængte vand op og opslugte herregården. Det eneste, der var levnet, var en stol med præstens salmebog. Den havde han lagt på en stol, men havde glemt den, da han i vrede forlod "sygeværrelset".

På kommunens østgrænse ligger som en perlerække: Thorup Sø, Halle Sø og Stigsholm Sø. Alle afvandes af Boes Bæk/Mattrup Å, der løber til Gudenå og er de få af kommunens vandløb, der har afløb til Kattegat.

Ejstrup Sø er også forsøgt afvandet, men den ligger her heldigvis stadig. Sammen med Hampen Sø afvandes den af Holtum Å, der er en del af Skjern Å-systemet.

Sydligst ligger sørækken: Kulsø, Nedersø, Lillesø og Rørbæk Sø.

Den 84 ha store Rørbæk Sø er den øverste i Skjern Å-systemet. Indtil for blot 50 år siden var den upåvirket af forurening og lå hen, som den havde ligget siden istiden. Det berettes, at søens vand tidligere var så krystalklart, at man kunne se bundplanter 4-8 meter under vandspejlet.

Desværre satte påvirkning fra dambrug, landbrug og omkringliggende bebyggelse en brat stopper for dette. I løbet af mindre end 20 år var søen så medtaget, at det var nødvendigt at frede den. I dag er søen i bedring, men den mangler desværre det tidligere så rige og mangfoldige dyre- og planteliv. Men søen er stadig meget sårbar og kræver fortsat aktiv indsats, hvis fremgangen skal bevares. Her skal man være særlig opmærksom på, at det store nye sommerhusområde, der ligger tæt på søen, ikke får uheldige følger for en fortsatte positiv fremgang.

Morænelandskabet rummer en del små vandhuller, der er opstået i lavninger i morænebakkerne eller i forbindelse med dødisklumper, isblokke der er efterladt, da isen smeltede tilbage. Omkring blokkene er afsat af lejringer, så der er opstået en lavning, når isblokken smeltede bort.

Disse små vandhuller er ofte blevet fyldt op med affald eller på anden vis misligholdt. Skønt beskyttet af Naturbeskyttelsesloven ligger de ret upåagtede hen, men de har stor naturværdi, og de bør prioriteres højt i kommunens naturplanlægning.

Moser er ved at være en sjælden naturtype

Moser opstår, hvor jordbunden er våd eller meget fugtig. De døde plantedele bliver som regel ikke nedbrudt, og så dannes et lag af tørv.

For 100 år siden dækkede moser op mod 25 % af Danmarks areal, mens de i dag kun dækker 1,2 %. Især tørvegravning og dræning af moseområderne, har været årsag til den kraftige tilbagegang. I dag er de største trusler mod moserne dræning, som sammen med tilførsel af næringsstoffer fra luften får moserne til at gro til med træer og buske.

I Nørlund plantage langs Hallundbæk er et større moseareal. Desuden findes flere spredte mosearealer i den sydlige del af kommunen især langs Karstoft Å, hvoraf et er habitatområde, fordi Næbfrø findes her. Ved Brande ligger Brandlund Mose, der har stor rekreativ værdi for byen.

Som det fremgår, har Ikast-Brande

Fotos: Bert Wiklund

Stemningsbilleder fra Brandlund Mose.

I Ikast-Brande Kommune findes moser flere steder, men kun af beskeden størrelse.

De er i særlig grad knyttet til vores vandløb. Langs Karup Å's øvre løb fra Klode Mølle til den fredede Munklinde Mose er spændende mosearealer. Som navnet, Klode Mølle, angiver, blev der i gammel tid udvundet jern i disse moseområder. Dette jern blev støbt i jernbarrer – kloder.

Langs Storå findes ligeledes flere mosearealer. Størst er Troldmose. Her er også udvundet en del mosealm – myremalm. På grund af sin beliggenhed tæt på Ikast og Isenvad, bør Troldmose gøres mere tilgængelig, da den har et stort potentiale som rekreativt område.

en rig, alsidig og varieret natur, men den skal målsættes, plejes og passes og nogle steder genoprettes og fredes. Der er også potentiale for at øge naturen, samt mulighed for at udbygge det eksisterende naturnetværk. Med en øget tilgængelighed og målrettet naturformidling vil man tillige fremme trivsel, folkesundhed samt bidrage aktivt til turisterhvervet.

Ovenstående er Danmarks Naturfredningsforenings Lokalfdelings bud på, hvordan vi forestiller os, naturen kan bevares og øges i Ikast-Brande Kommune samt gøres mere tilgængelig. Vi håber tillige, beskrivelsen kan være til inspiration for læserne, samt øge interessen for vores lokale natur.

Fotos: Anders Kavin

Stemningsbilleder fra Bøllingsø.

Generelle forslag og anbefalinger

Naturgenopretningsprojekter

Konkrete naturgenopretningsprojekter er helt afgørende for realiseringen af netværket. Naturgenopretning kan for eksempel være tilbagelægning af åer i deres oprindelige slyngninger, genskabelse af den oprindelige vandstand i drænedesøer, og naturvenlig skovtilplantning. Naturgenopretning, inklusive skovrejsningsprojekter, er fordelagtige, fordi de giver natur- og miljømæssige gevinster på én gang. Vandoplandsindsatser, herunder udtagning af jord.

Ådalene er en af de væsentligste, bærende strukturer i naturnetværket. En stor del af netværket skal derfor etableres ved, at arealer langs vandløbene bliver gendannet som våde enge. I forbindelse med at Vandrammedirektivets vandoplandsbaserede indsatsplaner skal være på plads senest i 2009, vil ådalene blive en helt central faktor. Men for at sikre vandløbenes biologiske værdier er det også nødvendigt med en målrettet indsats for at pleje kildeområderne, så natur- og vandkvalitet gennem hele vandløbssystemet bliver høj. Udlægning af våde enge langs vandløbene er også vigtigt: de giver et rigt plante- og dyreliv - men er dog ikke nødvendigvis ensbetydende med god vandkvalitet i selve vandløbet.

Vi anbefaler, at store arealer langs vandløbene tages ud af omdrift. Det vil sige, at man hører op med at dyrke dem.

Landbrugsindsats

En betydelig indsats er påkrævet i forhold til dansk landbrug:

Naturplaner for det enkelte landbrug, er en effektiv måde at sikre sig et større naturindhold i landbrugslandet. Danmarks Naturfredningsforening har finansieret udarbejdelse af et par naturplaner for større økologiske bedrifter. Det viser sig, at selv på økologiske gårde, hvor driften i sig selv er mere skånsom, er der masser at hente ved at lave naturplaner. Selv mindre forbedringer kan have stor betydning.

Vi anbefaler, at kommunen i samarbejde med lokale landmænd udarbejder naturplaner og får kortlagt potentialet for disse planer.

Beskyttelse af §3-områder

En stor del af naturværdierne i kommunen knytter sig til de såkaldte §3-områder. Disse områder er beskyttet efter naturbeskyttelsesloven, men det betyder ikke, at de er beskyttet mod gødskning og sprøjtning.

Vi anbefaler, at kommunen i samarbejde med landmændene udpeger områder, hvor det ville være hensigtsmæssigt for naturen at undlade at gødske og sprøjte.

Følsomme landbrugsområder

Udpegnings af Særligt Følsomme Landbrugsområder er forudsætningen for at kunne tildele landmændene penge efter MVJ-ordningerne. Det skal forstås sådan, at man kun kan få andel i de mest attraktive tilskudsordninger, såfremt ens jord ligger i de Særligt Følsomme Landbrugsområder, som i fremtiden bliver udpeget af kommunen.

Vi anbefaler, at de relevante myndigheder udpeger hele netværket i denne publikation som SFL-områder for dermed at muliggøre brugen af MVJ-midlerne bedst muligt.

Naturgenopretning i form af tilbagelægning af åer til deres oprindelige slyngninger er afgørende for realiseringen af det grønne naturnetværk.

Appendiks

Hvordan forvaltes naturen i Danmark

Fredninger

Omkring 5% af Danmarks areal er fredet. Fredninger har til formål at bevare et område i en bestemt tilstand eller at fastlægge en særlig drift, så området udvikler sig hen mod en bestemt, ønskelig tilstand. Fredninger er enestående, fordi en fredning kan fastlægge rammer for et områdes drift ud i al fremtid. Derfor er fredning den ultimative form for naturbeskyttelse.

Fredsskov

De fleste private skove og alle offentlige skove er fredsskov, hvilket vil sige, at ejerne er forpligtet til at anvende arealerne til skovbrugsformål og til at dyrke dem efter skovlovens krav om god og flersidig skovdrift. Det vigtigste krav er, at fredsskvsarealerne skal være bevokset med skov, der holdes i god stand og på længere sigt forbedres. Træerne må ikke fældes, før de er hugstmodne, og de skal hugges, så de ikke ødelægger skovens variation og stabilitet. Fredsskovspligten på et areal kan ophæves, hvis det ikke længere er egnet til skovdrift. Det vil medføre et krav om plantning af skov på et andet og større areal. På den måde sikres det, at det samlede skovareal bevares og forøges. Der gives tilskud til pleje af naturområder i fredsskov, fordi der her findes gode levesteder for de vilde planter og dyr.

Natur- og Vildtreservater

Natur- og vildtreservater er fristeder, hvor bestande af fugle, pattedyr og planter sikres. I de seneste år er netværket af reservater blevet udvidet med omkring 50 nye områder, og der er i dag over hundrede natur- og vildtreservater på cirka 300.000 ha. Mere end 90% af reservaternes areal er til havs eller vådområder.

§3 - områder

Naturbeskyttelseslovens §3 er en paragraf, der generelt beskytter alle moser, historiske overdrev, ferske enge, strandenge, strandsumpe og heder på mere end 2500 m². Derudover alle søer og vandhuller over 100 m², samt alle udpegede vandløb. Beskyttelsen betyder, at driften af områderne ikke må intensiveres i forhold til niveauet, da beskyttelsen trådte i kraft, og at områdernes tilstand ikke aktivt må ændres.

EF - Habitatdirektivet

Ordet habitat betyder levested og bruges i denne forbindelse om dyr og planters levesteder. Habitatdirektivet fra 1992 forpligter EU's medlemslande til at bevare naturtyper og arter, som er af betydning indenfor EU. Beskyttelsen består især i, at man udpeger beskyttelsesområder, de såkaldte habitatområder, hvor man skal sikre eller forbedre forholdene for en række naturtyper og arter. I Danmark er der udpeget 254 hav- og landområder efter habitatdirektivet, med et samlet areal på cirka 11.100 km² (land og hav).

EF - Fuglebeskyttelsesdirektivet

Fuglebeskyttelsesdirektivet fra 1979 har som formål at beskytte og forbedre vilkårene for de vilde fuglearter i EU. I Danmark er der siden 1983 udpeget 113 områder efter direktivet, fortrinsvis på havet. Direktivet skal sikre fuglenes yngle- og levesteder og, at der bliver fastsat regler for hvilke fuglearter, der må jages og hvilke jagtmetoder, der må bruges.

Alle fuglebeskyttelsesområder er også omfattet af habitatdirektivet.

Fig 1: §3-områdernes andel af de tidligere amters areal

Amt	% andel §3-områder af arealet
Roskilde	3,8
Storstrøm	3,9
Bornholm	3,9
Frederiksborg	4,9
Vejle	5,1
Vestsjælland	5,1
Sønderjylland	5,2
Fyn	5,3
Århus	6,0
Ringkøbing	9,4
København	10,4
Viborg	11,0
Ribe	12,6
Nordjylland	13,4

Kilder:

85 eksursionsmål i Ringkøbing Amt. Ringkøbing amts undervisnings- og kulturudvalg 1984.
Der er et yndigt land. Kjeld Hansen. Gads Forlag 2003.
Til søs gennem Jylland. Hakon Mielche. Steen Hasselbalchs Forlag 1942.
Medicinske haandbog. V/ Urban Bruun Aaskow. Brødrene Berling 1771.

Rynket Rose. En smuk indført plante, der er ved at blive lige så besværlig som Bjørneklo.

Danmarks Naturfredningsforening
Masnedøgade 20
2100 København Ø

**Danmarks
Naturfredningsforening**

Du har brug for naturen. Og den har brug for dig!